

УЛААНБААТАР ХОТ ОРЧМЫН ТУСГАЙ СОНИРХЛЫН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН НӨӨЦ

Тусгай сонирхлын аялагчид дэлхийн аялал жуулчлалын нийт зах зээлийн 10%, нийт аяллын тооны 72,3%-ийг¹ эзэлдэг ба нас, хүйс, ажил, мэргэжил, нийгэм, соёлын ялгаанаас үл хамааран өсөн нэмэгдэх хандлагатай байна².

Хотжилттой холбоотой Улаанбаатар хотын иргэдийн амралт, аяллын эрэлт нэмэгдэж хот доторх хэвшмэл амралтаас бусад шинэ зорилго, агуулгатай хот орчмын тусгай сонирхлын амралт, аяллын төрлүүдийг сонирхож байна. Байгальтай харьцаж, биеийн хүчний оролцоотой аялаж байгаа аялагчыг тусгай сонирхлын аялалд оролцож байгаа гэж үздэг³. Хотын нийт хүн амын амралт, аяллын сонирхлыг судлах аргачлалаар судалж үзэхэд Улаанбаатар хотын хүн амын /2013 оны байдлаар/ 35,0-56,0 хувь буюу 473.6-757.9 мянган хотоос гарч амрах сонирхолтой гэсэн үзүүлэлт харагддаг⁴. Экологийн мэдлэг олох зорилгоор унаган болон зохиомол байгаль ажиглах, гоо сайхны болон сэтгэл ханамж авах зорилгоор байгальд амрах, байгалийн хүчин зүйлийг хэрэглэн эрүүлжих, адал явдал хайх болон спортын зорилгоор жилд 8000-17000 жуулчин Горхи тэрэлжийн байгалийн цогцолборт газар, Хагийн хар нуур, Богд хаан уул, Туул гол, Ар өвөр Жанчивланд амарч байна.⁵ Улаанбаатарын тусгай сонирхлын аялалын бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх нөөцөд 78 төрлийн амралт, аяллыг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх боломжтой.⁶

Улаанбаатар бүсийн тусгай сонирхлын аялал жуулчлалд ашиглагдаж байгаа үндсэн нөөцийг 1. эртний болон одоогийн хөгжил дэвшил, 2. төрөл бүрийн музей үзэх, 3. хотын байдалтай танилцах, 4. хурал зөвлөлгөөн, бизнесийн уулзалт зохион байгуулах, 5. хотын ойролцоох үзэсгэлэнт онгон байгаль, 6. эртний түүх, соёлын дурсгалт зүйл⁷ ангилж болно. Үндэсний хэмжээний 38 тур операторуудыг хамруулсан судалгаанаас хархад тур операторууд аяллын нөхцөл, нөөц хүрэлцээтэй, ирээдүйтэй гэсэн зарчмаар тусгай сонирхолын 24 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнийг гадаад аялалгчдад зориулж тусгай сонирхлын аяллуудыг санал болгож байна. Үүнд:

- Морин аяллыг нийт 21 тур оператор
- Загасчлах аяллыг нийт 12 тур оператор
- Шувуу ажиглах аяллыг нийт 9 тур оператор
- Дугуйн аялал, явган аяллыг давхардсан тоогоор тус бүр 7 тур оператор
- Тэмээн аяллыг нийт 4 тур оператор
- Бартаат аялал, уулын аяллыг давхардсан тоогоор тус бүр 6 тур оператор
- Авто аялал, амьтан судлах аяллыг нийт 3 тур оператор
- Гэрэл зураг, моторт дугуйн аялал, сэлүүрт завиар зугаалах, цэцэг судлах аялал, шашины аяллыг давхардсан тоогоор тус бүр 2 тур оператор

¹ ATTA, 2012 Adventure Travel Trade Association, <http://www.adventuretravel.biz/>

² <http://www.rae.ru/forum2012/184/123>

³ Adventure Travel Trade Association, The George Washington University, and Xola. (2011). Adventure Tourism Development Index 2010. Report. Seattle, WA.

⁴ Арапова А.Б. - Особенности территориального управления в пригородных зонах крупнейших городов мира. <http://geopub.narod.ru /02.24.2008/>

⁵ Аялал жуулчлалын онцгой сонирхолын дэд бүсийн байгалийн нөөцүүд. "Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын нэр төрөл, бүтээгдэхүүн, чиглэлийг тодорхойлох судалгаа, төлөвлөлт" 2012-2016 он. ССАЖЯ. 52-р тал

⁶ "Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын нэр төрөл, бүтээгдэхүүн, чиглэлийг тодорхойлох судалгаа, төлөвлөлт" 2012-2016 он. ССАЖЯ.

⁷ Аялал жуулчлалын онцгой сонирхолын дэд бүсийн байгалийн нөөцүүд. "Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын нэр төрөл, бүтээгдэхүүн, чиглэлийг тодорхойлох судалгаа, төлөвлөлт" 2012-2016 он. ССАЖЯ. 82-р тал

- Агуйн аялал, ан агнуурын аялал, баяр үзэх, нохой чарганы аялал, судалгааны аялал, угсаатны аялал, хаданд авирах аялал, шүхэрээр буух аялал, эмчилгээ сувилалын аяллыг тус бүр 1 тур оператор байна.

2008 онд Улаанбаатар хотын иргэдийн дунд явуулсан судалгаагаар Налайхд 42.6 хувь, Сүхбаатар дүүргийн 1-р хороонд 73.4 хувь, Баянгол дүүргийн 8-р хороонд 59.8 хувь салхинд гарах сонирхолтой байгаа нь хотын төвийн оршин суугчид экологийн цэвэр орчинд амрах сонирхол өндөр байна. Улаанбаатар хотын иргэдийн 50,0 хувь нь долоо хоногийн амралтын өдрүүдийг гэртээ өнгөрөөхийг, 30.0 хувь нь хөдөө салхинд гарахыг хүсдэг нь Хотын оршин суугчдын амралт, чөлөөт цагийн ерөнхий төлөв байдал, хот орчмын амралтын газруудын үйлчилгээний чанарыг тодорхойлох судалгаанаас/2014 онд/ харагдав. Насны ангиллын хувьд залуучуудын ихэнх нь хотоос гадагш салхинд гарах сонирхолтой байдаг бөгөөд эмэгтэйчүүдийн 31.0 хувь, эрэгтэйчүүдийн 28.6 хувь салхинд гардаг гэсэн байна. Хотын оршин суугчдын байгалийн амралтаа өнгөрүүлэх дуртай орон зай Горхи-Тэрэлж, Богд хан уул, Хандгайт, Сонгино, Сэлбэ, Гачуурт, Толгойт гэсэн эрэмбэтэй байна. Амрагчдын 28.6-31.0 хувь байгалийн ландшафтын бүрдлийг, 9.5-27.6 хувь амралтын газрын тохижилт, 13.8-14.3 хувь үнэ тарифыг голлон анхаардаг байна. Нийслэлийн нутаг дэвсгэрт байгаа нийт амралтын газруудын 66 буюу 36.1 хувь нь ойг, 36 буюу 19.7 хувь боржин чулууны тогтцыг, 34 буюу 18.6 хувь голыг, 22 буюу 12.0 хувь уул, толгодыг, 14 буюу 7.7 хувь тал хээрийг, үлдэх 11 буюу 6 хувь нь элс, рашаан, амьтныг түшиц нөөцөөр сонгон байрласан бөгөөд амралтын газруудын ойролцоох байгалийн түшиц нөөцийг ашиглан тусгай сонирхлын аяллуудыг зохион байгуулж байна

Хотын оршин суугчдын тусгай сонирхлын аяллын сонирхол

Хүснэгт-1

	Биеийн тамирын амралт, аялал	Соёлын амралт, аялал	Эрүүл мэндийн амралт, аялал
Олон сонголттой амралт аялал	• Авто машинтай аялал • Явган аялал • Дугуйн аялал • Байгууллагын зугаалга	• Байгаль экологийн аялал • Малчин ахуйтай танилцах аялал	• Хуурай уур амьсгалын амралт • Чийглэг уур амьсгалын амралт
Сонирхолтой амралт, аялал	• Морин аялал • Уулын авиралт • Голын идэвхтэй амралт • Нохой чарга	• Сургалт судалгааны аялал • Самар жимс түүх аялал • Түүх дурсгалын аялал • Амьтан, шувуу судлах аялал • Ландшафт сэргээх аялал	• Ойн уур амьсгалын амралт • Зуслангийн гэр бүлийн амралт
Эрсдэлтэй амралт	• Авто, мото уралдаан	• Загасчлал • Баяр, наадам	• Голын эрэг хөвөөний амралт

аялал	- Уулын цана, чарганы гулгалт - Агаарын болон өндрөөс буух	үзэх
-------	---	------

ССАЖЯ-ны 2012 оны “Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын нэр төрөл, бүтээгдэхүүн, чиглэлийг тодорхойлох судалгаа, төлөвлөлт”-ийн баримт бичигт Улаанбаатар хотод жуулчны төвийг байгуулах аялалын мэдээллийн томоохон баазыг байгуулах, 2. Аялалын зам маршрутыг тусгай сонирхолын аялалын бүсээр төрөлжүүлэн төлөвлөх, 3. Зам дагуу сүлжээний хоолны газар амрах байруудыг бий болгох зэрэг арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхээр тусгажээ.

УЛААНБААТАР ХОТ ОРЧМЫН ТУСГАЙ СОНИРХЛЫН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН БҮСЧЛЭЛ, БҮСҮҮДИЙН НӨӨЦИЙН ҮНЭЛГЭЭ

Хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын бүсчлэлийг 1.Амралт, аялал жуулчлалын байгаль, түүх соёл, нөхцөл нөөцийн тархалт, 2. Амралт, аялал жуулчлалын үйлчилгээний газруудын байршилт, 3. Ландшафт, тусгай хамгаалалттай газар, усны ай савын⁸ хил хязгаар, 4. Нийгэм-эдийн засаг, амралт, аялал жуулчлалын таталцалын орон зайн хүрээ, 5. Зам харилцаа, засаг захиргааны нэгжүүдийн хил зэргийг давхцуулан үзэж нутаг дэвсгэрийн амралт, аялал жуулчлалын нөөц ашиглалтын өнөөгийн хэлбэр, ирээдүйн хандлагыг төсөөлөн, ерөнхий газарзүйн зарчимд тулгуурлан тогтоосон.

Нийслэл орчмын амралт, аялал жуулчлалын орон зай

- Дотоод бүс 7670.0 км.кв нутаг дэвсгэрийг хамрах бөгөөд хүн амын суурьшил, үйлдвэрлэл, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, амралт, аялал жуулчлалын аж ахуй холилдсон, хамгийн их үүрэгтэй, ачаалалтай орон зай юм. Дотоод бүсийн орон зайг 10 дэд бүс, 32 бичил бүсэд
- Хоёр дахь хүрээ буюу завсрын бүсийг /28656.0 км.кв/ 6 дэд 18 бичил бүсэд
- Захын бүсийг /43022.0 км.кв/ 5 дэд, 11 бичил бүсэд хувааж бичил бүсүүдэд хуваагддаг.

Бүсүүдийн амралт, аялал жуулчлалын болон дэд бүтцийн нөхцөл байдалд үнэлгээний таксоныг Хүснэгт № 2-нд үзүүлэв.

Хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын бүсүүдийн

- гадаргын хотгор гүдгэр (үнэмлэхүй өндөр, өндөр ба талбайн харьцаа, харьцах дээд өндөр, хэрчигдэл),
- гадаргын хэв шинж (хэв шинжийн хослол, тоо, нягтралын коэф.),
- ойн сангийн тархалт, байгалийн бүс, бүслүүр (ойн сангийн тархалт, байгалийн бүс, бүслүүрт хамрагдах байдал),
- ландшафт (хэв шинжийн тархалтын тоо, нягтрал),

⁸ Бэлчээр, усны нөөц, ой, хамгаалалт, аялал жуулчлалын хэрэглээг хангах даац голын сав газрын хүчин зүйлээс шалтгаалж өөр өөр байдаг. Хураангуй ба зөвлөмж. Монгол улсын анхаарч ажиллах чиглэл. Монгол улсын эдийн засаг, экологийн эмзэг байдал ба хүний аюулгүй байдлын судалгаа.УБ.2005. 17-р тал.

- ургамлын нөмрөг (ургамлын нөмрөгийн хослол),
- усны нөхцөл, нөөц (нуурын тархалт, гадаргын усны сүлжээ, рашааны тархалт, ашиглалтын хүрээ),
- уур амьсгал (агаарын жилийн дундаж температур, үнэмлэхүй их температур, үнэмлэхүй бага температурын, хур тунадасны жилийн нийлбэр, бүрхэг өдрийн тоо, жилд нар гийгүүлэх хугацаа, цасан бүрхүүлтэй хоног),
- зам харилцааны дэд бүтцийн нөхцөл (замын зардал, УБ-с алслагдах зай, замын төрөл, авто замын нягтрал),
- аж ахуй эрхлэлтийн хэлбэр, хүн амын суурьшил, ашиглалт хамгаалалтын байдал (суурьшлаас тусгаар байдал, газар нутгийн хамгаалагдсан байдал, антропоген хотгор гүдгэр),
- түүх, соёлын объект (нийтийн үзвэр, зугаацлын томоохон объект, түүх, соёлын объектын ач холбогдол),
- амралтын газрын сүлжээ (амралтын газрын тоо, нягтрал, ор, төрөлжилт) зэрэг 39 шалгуур үзүүлэлтээр цогц үнэлгээ хийснээр бичил бүсүүдийн хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын орон зайн ялгааг тогтоож, ангилал хийв. Хүснэгт № 2, 3. Зураг № 1.

Хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын бүсчлэлийн үнэлгээ

Хүснэгт № 2

Дэд бүсийн талбай, км ² , эзлэх хувь	Бичил бүс	Бичил бүсийн дугаар	Тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын нөхцөлийн оноо	Тусгай сонирхлын а/ж тааламжийн эрэмбэ
Улаанбаатарын 1030.0 /13.4/	Толгойт-Баян голын	1.1	64	Харьцангуй тааламжтай
	Ар Гүнтийн	1.2	49	Тааламж муутай
	Баян-Сэлбийн	1.3	69	Харьцангуй тааламжтай
	Улиастайн	1.4	51	Тааламж муутай
Баян зүрхийн 545.0 /7.1/	Гачууртын	2.1	56	Тааламж муутай
	Баянзүрхийн	2.2	60	Тааламж муутай
	Арцатын	2.3	49	Тааламж муутай
	Туулын	3.1	68	Харьцангуй тааламжтай
Горхийн 310.0 /4.0/	Горхийн	3.2	60	Тааламж муутай
	Тэрэлжийн	3.3	66	Харьцангуй тааламжтай
	Цонжин Болдогийн	4.1	68	Харьцангуй тааламжтай
Жанчивлангийн 020.0 /13.3/	Жанчивлангийн	4.2	62	Харьцангуй тааламжтай
	Нагал Ханы	4.3	68	Харьцангуй тааламжтай
	Нагал Хан БНГ	4.4	59	Тааламж муутай
	Сэргэлэнгийн	5.1	51	Тааламж муутай
Зуун Модны 720.0 /9.4/	Тахилтын	5.2	62	Харьцангуй тааламжтай
	Өлзийт-Түргэний	5.3	60	Тааламж муутай
	Туулын ай савын	6.1	82	Тааламжтай
Богд ханы 425.0 /5.5/	Хөлийн голын	6.2	77	Тааламжтай
	Хустайн давааны	6.3	76	Тааламжтай
	Сонгины	7.1	66	Харьцангуй тааламжтай
Алтанбулагийн 745.0 /9.7/	Таван толгойн	7.2	66	Харьцангуй тааламжтай
	Өвөр Хөшөөтийн	7.3	69	Харьцангуй тааламжтай
Хустайн нурууны 450.0	Алтанбулагийн	8.1	54	Тааламж муутай

/5.9/	Баянхангайн	8.2	63	Харьцангуй тааламжтай
	Аргалантын	8.3	55	Тааламж муутай
Аргалантын 910.0 /11.9/	Жирмийн хөндийн	9.1	60	Тааламж муутай
	Ар Дулааны	9.2	52	Тааламж муутай
	Молцог элсний	9.3	58	Тааламж муутай
	Хайрт хааны	10.1	57	Тааламж муутай
Баянчандманы 1515.0 /19.8/	Согоотын	10.2	59	Тааламж муутай
	Партизаны	10.3	53	Тааламж муутай
Мандалын 2801.0 /9.8/	Үдлэг-Сөгнөгөрийн	1.1	62	Харьцангуй тааламжтай
	Баян Буурлын	1.2	62	Харьцангуй тааламжтай
	Бургалтайн	1.3	50	Тааламж муутай
Тэрэлж БЦГ-ын 4916.0 /17.2/	Заан-Тэрэлжийн	2.1	57	Тааламж муутай
	Туул-Тэрэлжийн	2.2	70	Харьцангуй тааламжтай
	Хагийн хар нуурын	2.3	62	Харьцангуй тааламжтай
	Баяндэлгэрийн	3.1	68	Харьцангуй тааламжтай
Эрдэнэ – Ар Хустын 4481.0 /15.7/	Бөөрөлжүүтийн	3.2	67	Харьцангуй тааламжтай
	Багахангайн	3.3	48	Тааламж муутай
	Мааньтын	4.1	54	Тааламж муутай
Мааньт-Шархайн 7606.0 /26.7/	Шархайн хөндийн	4.2	47	Тааламж муутай
	Туулын	4.3	50	Тааламж муутай
Баян Хангай-Лүнгийн 4976.0 /17.4/	Туулын тохойн	5.1	53	Тааламж муутай
	Энхийн хөндийн	5.2	52	Тааламж муутай
	Цэгээн нуурын	5.3	49	Тааламж муутай
Баянцогт-Дугана Хадны 3771.0 /13.2/	Баян цогтын	6.1	46	Тааламж муутай
	Жаргалантын	6.2	49	Тааламж муутай
	Борнуурын	6.3	60	Тааламж муутай

Хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлалы орон зай⁹

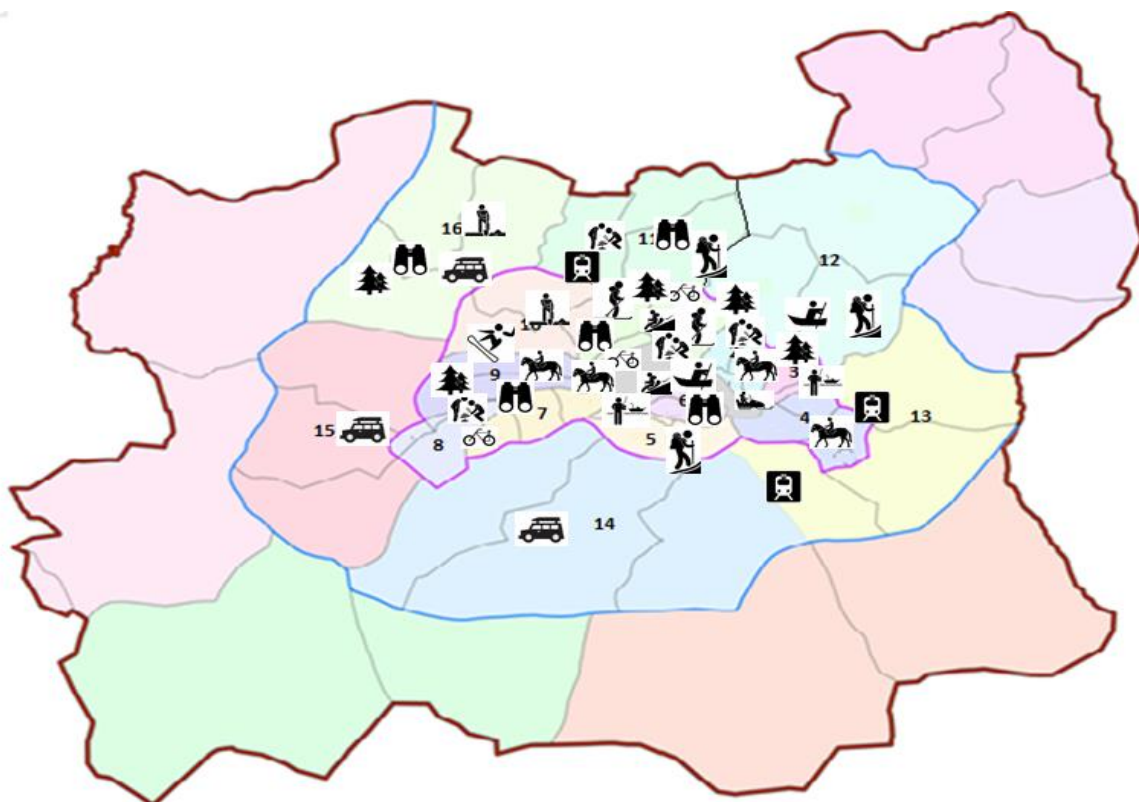
Хүснэгт № 3

Дэд бүс /10/	Бичил бүс /31/	Хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлал орон зайн гурвал томъёолол
Улаанбаатарын	Толгойт-Баян голын	3Us, 3Fs, 3Ms
	Ар Гүнтийн	3As, 3Ls
	Баян-Сэлбийн	3Ds, 3Fs, 3Us, 3Rs
	Улиастайн	3Ls, 3Ps, 3Ss, 3Ts ¹
Баян зүрхийн	Гачууртын	3Cs, 3Ls, 3Ss, 3Ts ¹
	Баянзүрхийн	3Es, 3Ss
	Арцатын	3Ls, 3Ps
Горхийн	Туулын	3Ms, 3Ss, 3Ts
	Горхийн	3Ds, 3Ms,
	Тэрэлжийн	3Cs, 3Ds, 3Ms, 3Rs
Жанчивлангийн	Цонжин Болдогийн	3Ns, 3Ms
	Жанчивлангийн	3Ds, 3Ss ³ , 3Us
	Нагал Ханы	3Cs, 3Ls, 3Ps, 3Ss ³
	Нагал Хан БНГ	3Ps, 3Fs
Зуун Модны	Сэргэлэнгийн	3Ls, 3Rs, 3Us
	Тахилтын	3Cs, 3Ls
	Өлзийт-Түргэний	3As, 3Cs, 3Us
Богд ханы	Туулын ай савын	3Ms, 3Ps, 3Ts ¹
	Хөлийн голын	3Ps, 3Ts, 3Ts ¹
	Хустайн давааны	3Cs, 3Ps, 3Ts, 3Ts ¹
	Сонгины	3As, 3Ds, 3Ms, 3Rs,
Алтанбулагийн	Таван толгойн	3As, 3Cs, 3Ds, 3Ls
	Өвөр Хөшөөтийн	3Cs, 3Ls, 3Ps

Хустайн нурууны	Алтанбулагийн	3Ps
	Баянхангайн	3Ps
	Аргалантын	3Ps
Аргалант	Жирмийн хөндийн	3Ls, 3Ns, 3Ts
	Ар Дулааны	3Cs, 3Ls,
	Молцог элсний	3Cs, 3Ss ² , 3Ts
Баянчандмань	Хайрт хааны	3As, 3Cs, 3Ls
	Согоотын	3As, 3Ls, 3Ts,
	Партизаны	3As, 3Cs, 3Ls
Мандалын	Үдлэг-Сөгнөгөрийн	3As, 3Es, 3Ls, 3Ps, 3Ts ¹ , 3Fs
	Баян Буурлын	3As, 3Es, 3Ps, 3Ts ¹ , 3Fs
	Бургалтайн	3As, 3Ls
Тэрэлж БЦГ-ын	Заан-Тэрэлжийн	3Es, 3Ps, 3Ts ¹ , 3Ss
	Туул-Тэрэлжийн	3Cs, 3Es, 3Ls, 3Ps, 3Ts ¹ , 3Ss
	Хагийн хар нуурын	3Es, 3Ps, 3Ts ¹ , 3Fs
Эрдэнэ - Ар Хустын	Баяндэлгэрийн	3Cs, 3Ls, 3Ss ³
	Бөөрөлжүүтийн	3Ls
	Багахангайн	3Ls
Мааньт-Шархайн	Мааньтын	3Ls
	Шархайн хөндийн	3Ls, 3Ts
	Туулын	3Ls
Баян Хангай - Лүнгийн	Туулын тохойн	3Ls
	Энхийн хөндийн	3Ls, 3Ss ²
	Цэгээн нуурын	3Ls, 3Ss ² , 3Ts
Баянцогт -Дугана Хадны	Баян цогтын	3As, 3Cs, 3Ls
	Жаргалантын	3As, 3Cs, 3Ls
	Борнуурын	3As, 3Ds, 3Ls

¹⁴3As- цэвэр агаарт ногооны аж ахуй эрхлэх орон зай /Active, Air, Agro/
3Cs- хөдөөгийн малчдын бүлгийн аж төрөх соёлын орон зай /Countryside, Culture, Community/
3Ds- хүний үйл ажиллагаанаас доройтсон, гамшигт хүрсэн орон зай /Disastrous, Diclne, Degraded/
3Es- танин мэдэхүй, спорт аялал, экологийн орон зай /Extrim, Eco, Education/
3Fs- зуны зуслангийн орон зай /Family, Forest, Fair/
3Ls- байгаль, аж ахуйн танилцах амралт, аяллын орон зай /Landscape, Livestock, Leisure/
3Ns- зон олны наадам, зугаацлын орон зай /Nature, Native, Naadam/
3Ms- хүн машины хөл дарсан нийтийн амралтын орон зай /Mass, Mix, Moto/
3Ps- хамгаалалттай газрын экологийн амралтын орон зай /Protect, Park, Primitive/
3Rs- газар ашиглалтын шинэ орон зай орон зай /Reglaments, Rehouse, Remake/
3Ss¹- эмзэг мэдрэмжтэй эрүүл ахуйн орон зай орон зай /Sanitary, Standard, Sense/
3Ss²- зуны хээр тал нутаг орон зай /Sun, Steppe, Sand/
3Ss³- зуны хээр тал, элсний амралт орон зай /Spa, Steppe, Sun/
3Ts- амралтаар дайран өнгөрөх гуравдагч орон зай /Transit, Tertiary, Touring/
3Ts- тойрон аяллын ногоон бүсийн орон зай /Timberland, Tent, Touriad/
3Us- үзэмжгүй суурин газрын орон зай /Urbane, Unattractive, Used/
3Fs- алс байрлах хамгаалалттай орон зай /Fix, Far-off, Future/

Зурар № 1

Бүсийн хэмжээнд амралт, аялал жуулчлалын тааламжтай орон зайгаар амралт, аялал жуулчлалын нөхцлийн дундаж 78.3 оноотой Богд ханы дэд бүс (425.0 км.кв, бүсийн нутаг дэвсгэрийн 5.5 %), тааламж муутай орон зайн хамгийн доод 50.3 оноотой Мааньт-Шархайн дэд бүсээс 1.6 дахин илүү амралт, аялал жуулчлалын ач холбогдолтой байна. Нийт нутаг дэвсгэрийн 45.6 хувь буюу 36174.0 км.кв нутаг дэвсгэр байгалийн амралт, аялал жуулчлалд харьцангуй

тааламжтай бол 53.8 хувь 42644 км.кв нутаг дэвсгэр тохиромж муутай, үлдэх 0.5 хувь буюу 425.0 км.кв нутаг дэвсгэр тааламжтай гэсэн ангилалд хамрагдаж байна.

Судалгааны орон зайд нийт нутаг дэвсгэрийн 0.91 хувь буюу 3 бичил бүсийн 720.0 км.кв талбайтай нутаг дэвсгэр амралт, аялал жуулчлалын тааламжтай, 45.5 хувь буюу 24 бичил бүсийн 36044.0 км.кв талбайтай нутаг дэвсгэр харьцангуй тааламжтай, 53.6 хувь буюу 34 бичил бүсийн 42497.0 км.кв талбай бүхий нутаг дэвсгэр тааламж муутай гэсэн орон зайд хамрагдаж байна.

Судалгаанд үндэслэн хот орчмын тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын бүсүүдэд тохиромжтой аяллын төрлүүдийг эрэмблэв.

Бүсүүдийн тусгай сонирхлын аялалын төрөлжилтийн чиглэл

Хавсралт № 5.

Бүсийн нэр	Тэргүүлэх төрөл	Дагалдах төрөл
1 Чингэлтэйн бүс (Толгойт-Баян гол, Ар Гүнт, Баян-Сэлбэ, Улиаст)	Зуслангийн амралт Зүлэгт талбайн тоглоом Спорт явганы аялал Цаны гүйлт, уулын цана чарга Дугуйн аялал	Байгаль эко Голын эрэг хөвөөний ландшафт сэргээх Шашны зан үйл
2 Баян зүрхийн бүс (Гачуурт, Баянзүрх, Арцат)	Голын амралт Дугуйн аялал Байгаль эко,	Морин чарга Уулын авиралт Агаарын уяатай үсрэлт Моторт завь
3 Горхийн бүс (Туул, Горхи, Тэрэлж)	Байгаль эко Морин аялал Хадан авиралт	Амьтан шувуу ажиглах
4 Жанчивлангийн бүс (Цонжин Болдог, Жанчивлан, Нагал Хан, Нагал Хан БНГ)	Нийтийн амралт Хүйтэн рашаан, шавар эмчилгээ Ердийн хөсөг, авто аялал	Элсний эмчилгээ Хөдөөгийн аялал Түүх дурсгал, буудлага
5 Зуун Модны бүс (Сэргэлэн, Тахилт, Өлзийт-Түргэн)	Авто, мото морины уралдаан	Түүх дурсгал Шашны зан үйл
6 Богд ханы бүс (Туулын ай сав, Хөлийн гол, Хустайн даваа)	Явган алхаа Уулын авиралт Уулын цана, чарга Голын нийтийн амралт	Амьтан шувуу ажиглах Авто чарга Морин аялал Дугуйн бартаат аялал
7 Алтанбулагийн бүс (Сонгино, Таван толгой, Өвөр Хөшөөт)	Хурдан морины уралдаан Зүлэгт болон цардмал талбайн тоглоом Нохой чарга	Голын ландшафт сэргээх Амьтан шувуу ажиглах Өвлийн загасчлал Морин чарга
8 Хустайн нурууны бүс (Алтанбулаг, Баянхангай, Аргалант)	Хурдан морины уралдаан Дугуй, мото аялал	Хөдөөгийн аялал
9 Аргалантын бүс (Жирмийн хөндий, Ар Дулаан, Молцог элс)	Эко аялал Элсний амралт	Хөдөөгийн аялал
10 Баянчандманы бүс (Хайрт хаан, Согоот, Партизан)	Агро аялал Нийтийн амралт	Хөдөөгийн аялал Хоол хүнсний аялал
11 Мандалын бүс (Үдлэг–Сөгнөгөр, Баян буурал, Бургалтай)	Галт тэрэгний эко аялал Уулын явган аялал, авиралт Шүхэрээр буух Био аялал	Агро Эко аялал
12 Тэрэлж БЦГ-ын бүс (Заан-Тэрэлж, Туул-Тэрэлж,	Явган аялал Голын загасчлал	Эко аялал Био аялал

	Хагийн хар нуур)	Завины аялал Нохой чарга	Усан спорт Морин чарга
13	Эрдэнэ – Ар Хустынбүс (Баяндэлгэр, Бөөрөлжүүт, Багахангай)	Хүйтэн рашаан, шавар засал Галт тэрэгний аялал	Түүх, соёлын аялал Хөдөөгийн аялал
14	Мааньт-Шархайн бүс (Мааньт, Шархайн хөндий, Туулын)	Хөдөөгийн аялал	Агаарын бөмбөлөгтэй аялал
15	Баян Хангай - Лүнгийнбүс (Туулын тохой, Энхийн хөндий, Цэгээн нуур)	Хөдөөгийн аялал	Ландшафт сэргээх
16	Баянцогт –Дугана Хадныбүс (Баянцогт, Жаргалант, Борнуур)	Агро аялал Эко аялал	Нийтийн амралт Зан үйлийн амралт

Бүсүүдийн тусгай сонирхлын аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүний нөөц

Хавсралт № 4.

	Тусгай сонирхлын аяллын бүс	Чингэлтэйн бүс (Толгойт-Баян гол, Ар Гүнт, Баян-Сэлбэ,	Баян зүрхийн бүс (Гачуурт, Баянзүрх, Арцат)	Горхийн бүс (Туул, Горхи, Тэрэлж)	Жанчивлангийн бүс (Цонжин Болдог, Жанчивлан, Нагал Хан,	Зуун Модны бүс(Сэргэлэн, Тахилт, Өлзийт-Түргэн)	Богд ханы бүс (Туулын ай сав, Хөлийн гол, Хустайн даваа)	Алтанбулагийн бүс (Сонгино, Таван толгой, Өвөр Хөшөөт)	Хустайн нурууны бүс(Алтанбулаг, Баянхангай, Аргалант)	Аргалантын бүс (Жирмийн хөндий, Ар Дулаан, Молцог элс)	Баянчандманы бүс (Хайрт хаан, Согоот, Партизан)	Мандалын бүс (Үдлэг–Сөгнөгөр, Баян буурал, Бургалтай)	Тэрэлж БЦГ-ын бүс (Заан-Тэрэлж, Туул-Тэрэлж, Хагийн хар	Эрдэнэ – Ар Хустынбүс(Баяндэлгэр, Бөөрөлжүүт, Багахангай)	Мааньт-Шархайн бүс (Мааньт, Шархайн хөндий, Туулын)	Баян Хангай - Лүнгийнбүс(Туулын тохой, Энхийн хөндий,	Баянцогт –Дугана Хадныбүс(Баянцогт, Жаргалант, Борнуур)	Үндсэн ба нэмэлт амарлт аяллын төрлүүд	Түгээмэл төрлийн эрэмбэ
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		
Биеийн тамирын амралт, аялал																			
1	Авто чарганы аялал	-	-	Ү	-	-	Ү	Ү	-	-	-	-	Н	-	-	-	-	3/1	III
2	Авто машины уралдаан	-	-	-	Н	Ү	-	Н	-	Н	-	-	-	-	-	-	-	1/3	-
3	Голын идэвхтэй амралт	Н	Ү	Ү	-	-	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3/1	III
4	Зүлэгт талбайн тоглоом	Ү	Н	Н	Н	Н	Н	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2/5	-
5	Морин аялал	Н	Н	Ү	Н	-	Ү	Н	Ү	Н	-	-	Н	-	-	-	Н	3/7	III
6	Нохой чарганы аялал	-	Н	-	-	-	-	Ү	-	-	-	Ү	Ү	-	-	-	-	3/1	III
7	Мотоцикл ын уралдаан	-	Н	-	Н	Ү	-	Н	Ү	-	Н	Н	-	Н	-	-	-	2/6	-
8	Нуурын идэвхтэй амралт	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Н	-	Н	-	0/2	-
9	Спорт явган аялал	Ү	Ү	Ү	Н	-	Ү	-	-	-	Н	Ү	Ү	-	-	-	Н	6/3	II

10	Хадны авиралт	-	Н	Ү	Ү	-	Н	-	-	-	-	Н	Н	-	-	-	Н	2/5	-
11	Цанын гүйлт	Ү	Н	-	-	-	-	-	-	-	-	Н	Н	-	-	-	Н	1/4	-
12	Хурдан морины уралдаан	-	-	-	-	Ү	-	Ү	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	3/0	III
13	Уулын авиралт	-	Ү	Н	Н	-	Ү	Н	-	-	Н	Ү	Ү	-	-	-	Н	4/5	III
14	Уулын цана, чарганы гулгалт	Ү	Н	-	-	-	Ү	-	-	-	-	Н	Н	-	-	-	Н	2/4	-
15	Тэшүүрийн гүйлт	-	Н	-	-	-	Н	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Н	0/3	-
16	Авто машинтай аялал	-	Н	Ү	Ү	Ү	Ү	Ү	Ү	Ү	Ү	Н	Н	Ү	Ү	Ү	Н	11/4	I
17	Агаарын бөмблөгтэй нислэг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ү	-	-	-	Ү	Н	-	2/1	-
18	Агаарын уяатай үсрэлт	-	Ү	Н	-	-	Н	Н	-	-	Н	-	-	-	-	-	-	1/4	-
19	Байгууллагын зугаалга	Ү	Н	Ү	Н	Н	Ү	Н	-	-	-	-	-	-	-	-	Н	3/5	III
20	Дугуйт тавцангийн гулгалт	Н	-	Н	Н	-	Н	Ү	-	-	-	Н	-	-	-	-	-	1/5	-
21	Дугуйт тэшүүрийн гулгалт	Н	-	Н	Н	-	Н	Ү	-	-	-	Н	-	-	-	-	-	1/5	-
22	Дугуйн аялал	Ү	Ү	Ү	Н	Н	Ү	Ү	Ү	-	Н	Н	-	-	-	-	-	6/4	II
23	Задгай талбайн тэмцээн үзэх	-	-	-	Н	-	Ү	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2/1	-
24	Нуурын сэлүүрт завины аялал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/0	-
25	Голын загасчлал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ү	-	-	-	-	1/0	-
26	Голын сэлүүрт завины аялал	-	Н	-	Н	-	-	-	-	-	-	Н	Ү	-	-	-	-	1/3	-
27	Усан сэлэлт	-	Н	Н	Н	-	Н	-	-	-	-	Н	Ү	-	-	-	-	1/5	-
28	Шүхрээр буух	-	-	Н	Н	Ү	-	-	-	-	Ү	Н	-	-	-	-	-	2/3	-
Соёлын амралт, аялал																			
1	Агро аялал	-	-	-	-	-	-	-	-	Н	Ү	Ү	-	-	-	-	Ү	3/1	
2	Байгаль-экологийн аялал	Ү	Ү	Ү	Н	Н	Ү	Ү	-	Ү	Ү	Ү	Ү	-	Н	Н	Ү	10/4	I
3	Өвлийн	-	-	-	-	-	-	Ү	-	-	-	-	Ү	-	-	-	-	2/0	-

	загасчлал																		
4	Голын загасчлал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Y	-	-	-	-	1/0	-
5	Малчин ахуйн аялал	-	H	Y	Y	H	-	Y	Y	Y	Y	-	-	Y	Y	Y	H	9/3	II
6	Морин чарганы аялал	-	Y	H	H	-	-	Y	-	-	-	H	Y	-	-	-	-	3/3	-
7	Нуурын загасчлал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/0	-
8	Самар, жимс түүх аялал	Y	H	Y	-	-	H	-	-	-	Y	Y	Y	-	-	-	H	5/3	III
9	Сургалт, судалгааны аялал	H	H	Y	H	H	H	H	-	Y	Y	Y	Y	H	H	H	H	5/10	III
10	Түүх, дурсгалын аялал	H	-	H	Y	Y	H	H	-	H	H	-	H	Y	Y	H	H	4/9	-
11	Хөдөөгийн тойрон аялал	-	-	H	H	-	-	H	Y	Y	Y	-	-	Y	Y	Y	H	6/4	III
12	Авто уралдаан үзэх	-	-	-	-	Y	-	H	Y	-	-	-	-	-	-	-	-	2/1	-
13	Амьтан, шувуу судлах аялал	-	H	Y	H	-	Y	H	-	Y	H	Y	Y	-	H	-	H	5/6	III
14	Буудлагын тэмцээн үзэх	-	H	-	H	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/2	-
15	Наадам үзэх	-	-	Y	H	-	-	Y	H	-	-	-	-	-	-	-	-	2/2	-
16	Галт тэрэгний аялал	-	-	-	-	-	-	H	-	-		Y	-	Y	-	-	-	2/2	-
17	Ердийн хөсгийн аялал	-	H	H	Y	-	-	Y	-	-	H	-	-	H	-	-	H	2/5	-
18	Ландшафт сэргээх аялал	Y	H	Y	H	H	Y	Y	-	H	H	H	-	H	-	Y	H	5/8	III
19	Морин уралдаан үзэх	-	-	-	-	Y	-	Y	H	-	-	-	-	-	-	-	-	2/1	-
20	Мөсөн шагайн наадгай үзэх	-	-	-	-	-	Y	-	-	-	-	H	-	-	-	-	-	1/1	-
21	Сэдэвчилсэн баяр үзэх	-	-	H	H	-	-	H	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/3	-
22	Урлагын тоглолт, шоу үзэх	-	Y	H	Y	-	-	H	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2/2	-
23	Хоол, хүнсний аялал	-	-	H	H	-	-	H	-	-	Y	H	-	-	-	-	H	1/5	-

24	Цас, мөсний тэмцээн үзэх	-	Н	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/1	-
25	Цэцэг ажиглах аялал	Н	Н	Н	Н	-	Ү	-	-	-	Н	Ү	Ү	-	-	-	Н	3/6	-
26	Шашны зан үйлийн аялал	Ү	-	-	Н	Ү	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3/0	-
Эрүүл мэндийн амралт, аялал																			
1	Чийглэг уур амьсгалтай амралт	Ү	Ү	Н	-	-	Ү	-	-	Н	Ү	Ү	Ү	-	-	-	Н	6/3	I
2	Голын эрэг хөвөөний амралт	Ү	Ү	Н	Ү	-	Ү	-	-	-	-	Н	Ү	-	-	-	-	5/2	II
3	Наран шарлага	Н	Н	-	Н	-	-	-	-	Ү	-	-	Н	Н	-	-	-	1/5	
4	Ойн уур амьсгалтай амралт	Ү	Ү	Н	-	-	Ү	-	-	Н	Н	Ү	Ү	Н	-	-	Н	5/5	II
5	Нуурын усны сувиллын амралт	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Н	-	-	-	0/1	-
6	Хүйтэн рашааны сувилал	-	-	-	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	Ү	-	-	-	2/0	-
7	Шавар засалын амралт	-	-	-	Ү	-	-	-	-	-	-	-	-	Ү	-	-	-	2/0	-
8	Халуун рашааны сувилал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/0	-
9	Хуурай уур амьсгалын амралт	Н	-	Н	Ү	Н	Н	Ү	Н	Ү	Н	-	-	Ү	Ү	Ү	Н	6/7	I
10	Элсний амралт	-	-	-	Ү	-	-	-	-	Ү	-	-	-	-	-	Ү	Н	2/1	
11	Эмчилгээний явган алхаа	Н	-	-	Ү	-	-	-	-	Н	-	-	-	Н	-	Н	-	1/4	-
12	Нуурын моторт завины аялал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0/0	-
13	Голын моторт завины аялал	-	Ү	Н	Н	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1/2	-
14	Зуслангийн амралт	Ү	Ү	Н	-	Н	Н	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2/3	-

Ү-үндсэн, Н-нэмэлт

--- oOo ---